

OPETUSHALLITUS

Kouluruokailu Suomessa 60 vuotta

Tarinoita ja muistoja kouluruokailusta vuonna 2008

Saatteksi

Tarinoiden kirjoittajien tai niitä välittäneiden tekstit ovat autenttisia. Kaksi kirjoittajista kirjoitti muistelunsa käsin. Välitetyissä teksteissä oli lehtiartikkeleita, jotka on tähän koosteeseen kirjoitettu auki sellaisenaan. Lehtiartikkeleissa olleita kuvia ei ole tekijäoikeudellisista syistä otettu tähän mukaan.

Sisältö

Kouluruokailun alkutaipaleelta	3
Näin kouluaterioiden tarjoamista aloitettiin	3
Laki maksuttomasta kouluruokailusta	3
Lukioissa alkoi maksuton kouluruokailu	4
Ammatillisessa peruskoulutuksessa alkoi maksuton kouluruokailu	4
Kokemuksia maksuttoman kouluruokailun alkutaipaleelta	5
Juhlavuoden satoa	17

© Kirjoittajat ja Opetushallitus
Asiantuntija Marjaana Manninen
Taitto Pirjo Nylund

Kouluruokailun alkutaipaleelta

Näin kouluaterioiden tarjoamista aloitettiin

Keskiajalla 1800-luvun alkupuolella teinit kiersivät pitäjäkäynneillä ja laulukierroilla keräämässä avustuksia elantoonsa ja koulujen ylläpitoon. Aikanaan Gezelius-piispat tähdensivät koulukeittoloiden merkitystä. Lukukinkerien kansanopetuksen yhteydessä kinkeritalot huolehtivat osallistujien ruokailusta.

Vuonna 1837 Porvoossa perustettiin tyttöjen köyhäinkoulu, jossa oppilaat saivat koulutarpeet, ruuan ja vaatteet maksutta. Köyhäinkouluuute sai 1840-luvulla suurta huomiota. Sivistyneet rouvasväenyhdistykset perustivat kaupunkeihin pikkulasten- ja köyhien tyttöjen kouluja.

Vuodesta 1851 alkaen Porvoossa oli myös poikain koulu. Parhaille oppilaille oli tapana jakaa pieniä palkintoja, kuten yksinkertaisia aterioita.

Hausjärvellä tarjoiitiin Suomen ensimmäiset kouluateriat Erkylän koululla 152 vuotta sitten vuonna 1856.

Elimäkeläiset kartanokoulut olivat 1860-luvulla osittain sisäoppilaitoksia ja osa oppilaista sai lämpimän aterian. Vuonna 1866 kansakoulujen perustamisen yhteydessä piti perustaa myös oppilasasuntoloita. Nämä oppilaat saivat lämpimän keittoruoan joka päivä.

Vuoden 1896 kansakoulukokouksessa pohdittiin ensimmäistä kertaa virallisesti koulukeittiötoiminnan aloittamista. Esimerkiksi Uskelan Moisiolla keittolan ruoka valmistettiin jossain lähitalossa. Koulukeittiötoiminnan välttämättömyys tuli ajankohtaiseksi 1900-luvun alussa. Huhtikuun lopussa 1905 perustettiin Helsinkiin valtakunnallinen Koulukeittiöyhdistys. Sen tarkoituksena oli parantaa oppilaiden ravitsemista koko maassa ja antaa aineellista tukea. Kasvatukselliset päämäärät, kuten pöytätavat olivat vahvasti mukana. Lahteen perustettiin vuonna 1906 oma Koulukeittolayhdistys. Rahaa käytettiin pääasiassa koulukeittolatyöhön mutta myös pieni osa oppilaiden vaate-tukseen. Annetut ateriat olivat köyhille maksuttomia ja varakkaille se maksoi 5–10 penniä aterialta. Lahdessa ensimmäinen koulukeittola perustettiin Länsiharjun koululle vuonna 1914.

Jo 1910-luvulla esimerkiksi Helsingin kansakouluissa vähävaraiset oppilaat saivat lämpimän kouluaterian.

Laki maksuttomasta kouluruokailusta

Laki (637/30.7.1943) maksuttoman kouluruoan tarjoamisesta tuli vuonna 1943 ja viiden vuoden siirtymäaika teki lopulliseksi alkamisvuodeksi 1948. Lain mukaan: "Kansakoulun oppilaille on kunnan annettava täysinä työpäivinä maksuton ateria" ja "Kansakoulun oppilas on velvollinen koulun työajan ul-

kopuolella tekemään kohtuulliseksi katsottavan määrän työtä ruokatarvikkeiden kasvattamiseksi ja keräämiseksi koulukeittolaa varten. Kansakoulun opettaja on velvollinen johtamaan tätä lasten toimintaa”.

Vuonna 1923 Lahdessa päätettiin tarjota varattomille oppilaille kouluruoka maksutta. Lahden kaupunginvaltuusto teki päätöksen, että 1.3.1944 lähtien kaikki kaupungin kansakoululaiset saavat maksuttoman aterian.

Vuonna 1957 kansakoululaki määräsi kaikille koululaisille kansakoulussa, kansalaiskoulussa ja kunnallisessa keskikoulussa riittävän aterian jokaisena koulupäivänä. Vuonna 1964 kansakoululaissa määrättiin, että velvoitetun opettajan on valvottava kouluruokailua siihen itse osallistuen.

Vuonna 1967 kansakouluasetuksessa säädettiin, että ateria katsottiin riittäväksi, jos se tyydyttää keskimäärin kolmanneksen lapsen päivittäisestä ravinnontarpeesta.

Vuonna 1970 perusopetusasetuksessa mainittiin, että kouluateria tuli mahdollisuuksien mukaan antaa kotien yleisenä ateria-aikana.

Vuodesta 1971 kouluateriaa alettiin tarjota kahdessa osassa. Tuolloin tarjottiin myös välipalaa. Lahden Liipolan koulussa aloitettiin tammikuussa 1973 vapaa-ajantoiminnan yhteydessä tarjota oppilaille välipalaa ja velvoitettuna Kai-kuharjun kuulovammaisten koulun oppilaille tarjottiin välipalaa. Tällaisen välipalan tarjoaminen poistettiin vuonna 1977 muilta, kuin erikoisruokavaliota noudattavilta sekä pitkän matkan takaa tulleilta.

Lahdessa johtokunnan päätöksellä kevätlukukaudella 1974 kouluruokailun yhteydessä tarjottiin kevytmaitoa.

Lukioissa alkoi maksuton kouluruokailu

Jo vuodesta 1977 alkaen monet kunnat antoivat lukioissaan maksuttoman kouluaterian.

Laki (499/1983) toi lukioiden kouluruokailun maksuttomaksi. ”Lukion on järjestettävä oppilailleen jokaisena työpäivänä riittävä maksuton ateria.” Viiden vuoden siirtymäkauden jälkeen vuodesta 1988 lähtien kaikissa lukioissa tarjottiin maksuton ateria. Lain 499/1983 määräys lukion kouluruokailun maksuttomuudesta siirrettiin lukiolakiin (172/1991) vuonna 1991.

Ammatillisessa peruskoulutuksessa alkoi maksuton kouluruokailu

Laki ammatillisesta koulutuksesta (630/1998) salli ammatillisen perusasteen päätoimiselle opiskelijalle oikeuden maksuttomaan ateriaan niinä työpäivinä, joina edellytetään läsnäoloa koulutuspaikassa.

Lähdeitä:

Annikki Mikkola-Montonen. 1988. Kouluruokailun kehitysvaiheita. Lahti. Moniste.

S. Lintukangas, M. Manninen, A. Mikkola-Montonen & R. Partanen. 2007. Kouluruokailun käsikirja. Laatuevättä koulutyöhön. Opetushallitus. Saarijärven offset.

Tarinoita maksuttoman kouluruokailun alkutaipaleelta

Ajalta 1900-luvulta 1960-luvulle

Uskelan pitäjän Meritalon koulu, Sirkkulan koulu, Villilän koulu
Nykyisin Salon kaupunki, 17.4.2008, Liisa Lehtonen

Lehdessä olleen kehoituksen johdosta haluan kertoa tietojani ja muistoja ent. *Uskelan pitäjän*, nykyään Salon kaupunki, kouluruokailusta. Uskelassa *Meritalon koulun* opettajat *Jaakko V. Kallio* ja hänen puolisonsa opettaja *Hanna Kallio* aloittivat vuonna 1909 oppilaitten kasvitarhan ja koulukeiton oppilaille. Silloin oppilaat maksoivat 5 p. aterialta. 2 oppilasta sai varattomana ruuan makсутta.

1908 perustetussa *Sirkkulan koulussa* aloitettiin koulukeitto vuonna 1912–14. Minun *enoni* kävi siellä koulussa, hän oli syntynyt 1900. Enolla oli tapana kertoa sen aikaisesta kurista. Hänellä oli ollut lakritsikaramelleja ja hän laitti niitä vellin joukkoon ja antoi myös kavereilleen. No velli värjäytyi tummaksi. Opettaja suuttui ja määräsi pojille jälki-istuntoa viikoksi ja vuori päivinä, pojilla oli sama kotimatka yli 4 km. Mutta pojista se joka pääsi lähtemään ensin jäi naapuritilan lehmäpaimenen kanssa odottamaan kaveria.

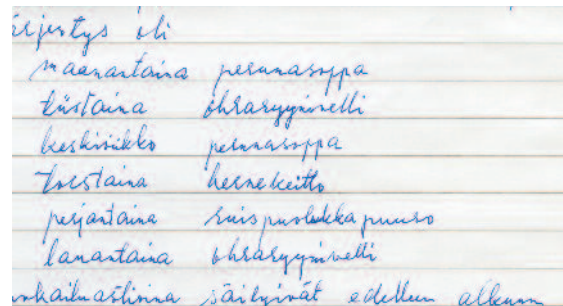
Vuonna 1923 *Sirkkulan koulupiiristä* eroitettiin *Villilän kylä* omaksi koulupiiriksi. Siellä aloitettiin heti myös koulukeitto. Johtokunnan puheenjohtaja *Oskar Lehmussaari* lahjoitti 1 500 mk tarvikkeiden ostoon ja ruoka oli ilmaista lapsille.

Minä aloitin tässä *Villilän koulussa* alakoulun vuonna 1928. Koulu oli silloin supistettu kansakoulu. Alakoulun aikana ei ollut ruokailua, vaan piti olla omat eväät. No mun kotini oli ihan koulun lähellä ja äitini tahtoi minun juoksevan kotiin syömään. No minä puolestani vaadin, että ruuan piti olla heti kuistilla penkillä odottamassa, useasti se oli munakokkeliä. *Sisareni* sai sitten vuorollaan eväät, maitopullon ja voileivät mukaansa.

Yläkoulussa, niin kuin silloin sanottiin, ruokajärjestely oli

maanantaina	perunasoppa
tiistaina	ohraryynivelli
keskiviikko	perunasoppa
torstai	hernekeitto
perjantaina	ruispuolukkapuuro
lauantaina	ohraryynivelli

Ruokailuastioina säilyivät edelleen alkuun hankitut posliini (tai fajanssikulhot.

Perunakeittopäivänä olivat 4 oppilasta vuorollaan aamulla kuorimassa perunat. Silloin piti mennä tuntia ennen koulun alkua keittäjän avuksi. 2 oppilasta oli järjestäjinä ja jäivät ruokailun jälkeen kuivaamaan astiat. Puolukkapuuron aineiksi, jokainen oppilas vei syksyllä 2 litraa puolukoita. Niin opettaja söi mukana ja aina hän aloitti ruokarukouksella, oppilaat seisoivat kauniisti silloin. Sitten vasta istuttiin ja aloitettiin.

Keittäjä ja koulusiivoaja oli topakka neiti ihminen, joka piti myös hyvän järjestyksen. Muistan miten ohravelli oli vähän kiireistä, että siinä olivat ryy-nit kupin pohjalla ja maito päällä. Laskiaistiistaina saatiin pieni ostettu laskiaispulla kuumassa maidossa.

Koulun alueeseen kuului myös viljelymaata, tällainen metsän reunalla oleva pelto, jonka nimi oli *Matinumpipaita* (Matin umpipaita). Siellä oli keittolaa varten kasvamassa perunaa ja juurikasveja. Me koululaiset olimme istuttamassa keväällä ja nostamassa perunat syksyllä. Koululla oli hyvä kivikellari talvisäilytystä varten.

Vuonna 1955 aloitti *tyttäreni* samassa koulussa jälleen, silloin koulu oli taas 2 opettajainen. Alakoulussa oppilaat söivät luokassa. Yläkoululaiset taas keittolahuoneessa, missä myös oli poikien käsityötila. Tällöin keittäjänä oli nuori talouskoulun käynyt kylän tyttö.

Tyttäreni ei muista viikon ruokajärjestystä päivälleen.

Makaroonivelli pikkusen vehnäjauhoilla saostettu, maistuvaa

kaurapuuro

peruna ja kastike sianliha, oikein hyvää

myös joskus lihapullia

ruispuolukkapuuro, hyvää

torstaina hernekeittoa

lihapullakeitto.

Laskiaispullat tämä keittäjä leipoi itse meidän leivintuvassa ja ne olivat pulskia ja hyviä.

Ruokailuastioina olivat syvät posliinilautaset tällöin. 1960-luvulla Villilän koulu lakkautettiin ja lapset käyvät taas Sirkkulan koulua.

Ajalta 1925–1928

Ruokolahti Vennonmäen koulu, Tuusula Tuomalan koulu, Kerava,
Tola Toivinen

Maksuton kouluruokailu on siis ollut kaikkien Suomen koululaisten etuna jo 60 vuotta. Populistista on median tarjoama termi ”ilmainen kouluruokailu”. Mikään ei ole ilmaista. Ruokailunkin maksavat veronmaksajat, nekin joilla ei ole lapsia ja ne, joiden lapset ovat aikanaan käyneet koulunsa ilman tätä etua.

Olen nauttinut kunnan veronmaksajien kustantaman päivittäisen kouluruokailun jo yli 80 vuotta sitten. Aloitin kansakoulun käynnin *Ruokolahdella Vennonmäen koulussa* 1925. Koulu oli uusi. Koulupiiriin kuului muistaakseni *Immolan sahakylän, kirkonkylän, Salosaaren orpokodin* ja kauimpaa *Halosenniemen* lapset. Uuteen kouluun oli rakennettu koulukeittola, jossa meille ruokaa valmisti opettaja *Tyyne Ahosen sisar Elli*. Ruoka oli keittoa tai puuroa. Se jaettiin luokassa jokaiselle omassa valkeassa metallikulhossa. Saimme myös alumiinilusikat. Söimme annoksemme kahden hengen pulpetissa paikallamme istuen. En osaa sanoa jaettiin myös leipää. Mielikuva on, että luokassa oli ruokailun aikana myös opettaja valvomassa järjestystä ja hyviä tapoja.

”Kunnan Keisari” *Keltanen* oli tarinan mukaan nuuka mies, mutta koululaisten ruokaan riitti rahaa. (Keltanen lienee ollut kunnan sihteeri ja ainoa virkamies). Mielestäni ruoka oli kohtuullista enkä muista ruokailusta mitään vastenmielistä. Ehkä ruoka oli jopa hyvää, koska vierustoverini, poika *Salosaaresta orpokodista* ilmoitti lähes jokaisen lusikallisen jälkeen: ”Hyvää”. Voi ajatella että ruokamme olisi ollut parempaa kuin orpokodissa tai ainakin voi päätellä, että pojalla oli nälkä.

Minulla ei ole mielikuvaa oliko Ellillä astioiden pesemisessä apuna oppilaita. Oletan kahden opettajan kansakoulussa – alakoululaiset mukaan lukien – olleen yli 40 oppilasta. Kai siinä Ellillä oli täysi työpäivä. Lisäksi hän hoiti opettajapariskunnan talouden. Siihen kuului myös ikäiseni poika. Silloin opettajan palkkaetuihin kuului hehtaarin viljelypalsta sekä navetta. Ahosilla oli Ellin hoidossa ainakin sika.

Possuthan saattoivat lihoa oppilailta ylijääneestä puurosta.

Pienelle koulupojalle ei selvinnyt kuka oli kouluruokailun isä. ”*Etistyksellisiä*” kunnan luottamusmiehiä on ollut. Ruokolahteenhan kuului silloin *Imatra, Vuoksenniska* ja *Tainiokoski*. Siellä ehkä on löytynyt kyvykkäitä henkilöitä ...

Muutimme vauraaseen *Tuusulaan* 1928 ja siitä alkoi yhdeksänvuotinen eväiden kantaminen koulurepussa. Ensin *Tuomalan kouluun* ja sitten oppikouluun *Keravalla*.

Ajalta 1926–1949

Uskelan pitäjä, Villilän koulu, Muurlan kunta, Äijälän koulu,
Nykyään Salon kaupunki, Sisko Alakopsa

Olen syntynyt *Uskelan pitäjässä* Villilän kylässä 09.07.1919. Kouluni aloitin tammikuussa 1926. Olin pieni räpäle syntymäpaino vain 1 095 gr. Kun oli talvi ja lunta paljon, sekä matkaa yli 2 km. Isä kuljetti minua hiihtäen selässään. Jalat pantiin pomppatakin taskuihin ja käsillä pidin tiukasti leuan alta kiinni. Vauhti oli kova pelkäsini.

Isäni oli yksi tärkeimmistä *Villilän koulun* perustamisen alkuunpanijoista. Oli johtokunnan jäsen vuosikymmeniä, melkein koulun lakkauttamiseen asti. Minä toimin hänen jälkeensä viimeiset vuodet.

Minulla on sellainen hämärä muistikuva, että yläkoululaiset olisivat saaneet ruuan heti alusta lähtien ja opettajan rouva olisi hoitanut keittäjän tehtävät.

Vuonna 1928 koulusta tuli n.s. supistettu koulu. Sama opettaja toimi niin ylä- kuin alakoulussakin. Alakoulu alkoi elokuun puolessa välissä ja päättyi syyskuun lopussa. Kevätkausi alkoi Vapusta ja päättyi kesäkuun puolivälin jälkeen.

Alakoululaiset eivät koskaan silloin saaneet koulukeittoa. Piti tulla toimeen omiin eväisiin.

Katsottiin kai että, koulupäivä ei ollut riittävän pitkä. Niin sanottu yläkoulu, kun alkoi lokakuun alussa, alkoi keittolatoimintakin. Heti alkuun järjestettiin niin sanotut ruokajärjestäjät. 2 tyttöä 2 poikaa alemmiltä ja ylemmiltä luokilta.

Heidän oli vuorollaan mentävä kuorimaan perunat tunti ennen koulupäivän alkamista, perunakeiton päivänä. Samoin mennä jakamaan ruuat keittäjän apuna valmiiksi pöytään siksi kun ruokailu alkoi. Syönnin jälkeen kerätä ruokakupit ja lusikat ja viedä ne pesuhuoneeseen. Keittäjä suoritti tiskaamisen järjestäjät kuivasi astiat ja asettivat kaappiin.

Ruokana oli peruna eli lihakeitto, hernekeitto, ohraryynivelli ja marjapuuro. Vaihtelua ei ollut. Laskiaistiistaina oli aina laskiaispulla ja kuuma maito.

Joka syksy oli määräys, että kukin kohdallaan toi 2 litraa puolukoita. Södan jälkeen sattui tapaus, kun taas oli aika puolukoiden viemiseen, meni perheen äiti lastensa kanssa omistamalleen metsälle marjoja keräämään. Järkytys oli suuri, metsä olikin tyhjä. Se oli pinta-alaltaan pienehkö, mutta runsasmarjainen. Sen oli eräs muukin huomannut ja vienyt kaikki. Kun asiaa sitten yleisemmin ihmeteltiin selvisi, että eräs henkilö oli monena päivänä suun-

nannut matkansa pyörineen ja marja-astioineen kyseiselle metsälle. Ei auttanut muu kuin hankkia marjat torilta. Niille marjanhankintarahoille olisi löytynyt monta tärkeää muutakin paikkaa.

Leipä piti olla kotoa. Sitä ei koulun puolesta annettu.

Vuoden 1948 syyskaudella aloitin keittäjän hommat Muurlan kunnan Äijälän koulussa. Se oli myös supistettu. Sitä ehdittiin käydä pari viikkoa, kun siitä muodostettiin 2 opettajainen. Luokkahuoneen vieressä oli yhdistetty poikain veistosali ja keittotilat tarvikkeineen. Tämä muutettiin alakouluksi ja keittotilat saunaan.

Saunan valurautaisessa muuripadassa keitin kaikki ruuat. Marjapuuron valmistin siten, että sekoitin ruisjauhot emalikkattilaan kuumaan veteen illalla, kansi päälle ja upotin kattilan yöksi pataan. Aamuun mennessä se oli hyvin imeltynyt. Vedet pois padasta, massa pataan keitin kypsäksi marjojen kanssa. Jälleen puuro kattilaan. Pata puhtaaksi ja vesi tiskiä varten kuumaksi. Padassa keitin kauraryynivellin niin kuin hernekeiton ja peruna eli lihakeitonkin. Paljon se lisäsi työtä, kun piti saada pata puhtaaksi että sai puhtaan tiskiveden.

pataan keitin kypsäksi marjojen kanssa. Pata puhtaaksi ja vesi tiskiä varten kuumaksi. Padassa keitin kauraryynivellin niin kuin hernekeiton ja peruna eli lihakeitonkin. Paljon se lisäsi työtä, kun piti saada pata puhtaaksi että sai puhtaan tiskiveden. Alkusyksystä keitin esimerkiksi kesäkeittoa. Opettajalla oli kukkakaalia, persiljaa, porkkanaa ja niitä sai käyttää vapaasti. Hänhän sai ruokansa 3 lapsensa kanssa siinä vaivatta. Ison talon pellosto sain kerätä herneenpalkoja. Kun käytti mielikuvitustaan niin aina sitä jotain vaihteluakin keksi.

Alkusyksystä keitin esimerkiksi kesäkeittoa. Opettajalla oli kukkakaalia, persiljaa, porkkanaa ja niitä sai käyttää vapaasti. Hänhän sai ruokansa 3 lapsensa kanssa siinä vaivatta. Ison talon pellosto sain kerätä herneenpalkoja. Kun käytti mielikuvitustaan niin aina sitä jotain vaihteluakin keksi.

Talvella kun oli kova pakkanen tahtoivat perunat joskus palella, tulla makeiksi. Silloin keitin klimppisoppaa. Kun vein "laskit" naapurin emännän karjalle, hän antoi kananmunia muutaman vastikkeeksi ja ne oli tärkeitä siinä klimppien teossa.

Elämäni tuli suuri muutos. Lopetin jo 1949.

Ajalta 1943–1945

Vehkalahti, Metsäkylä, Naantali, Pirkko Äyräs

Minun muistoni kouluruokailusta ovat yli 60 vuoden takaisia ja siksi hyvinkin pätkittäisiä. Menin kouluun sotavuonna 1943. Ensimmäisellä luokalla alakoulussa ei mitään kouluruokailua vielä ollut. Repussa kulkivat mukana ruisleipäpalat sekä maitopullo. Ensimmäiseksi tulee mieleen, että alakoulun ruokailu tapahtui sotilaallisessa järjestyksessä. Piti olla puhtaat ruoka-alustat, eikä murusia saanut lattialle tiputtaa.

Metsäkylässä olivat yläkoulu ja alakoulu samassa pihapiirissä mutta eri taloissa. Juuri siitä syystä muistan kouluruokailun. Sen täytyi alkaa jo 1944–45. Olin silloin vielä alakoulussa, ja koululaiset joutuivat vuorollaan kantamaan velliämpäreitä yläkoulun puolelta alakoululle. Pareittain niitä siinä retuutettiin.

Koulukeittiö oli sijoitettu pihapiirin ulkorakennukseen.

Ruoasta tulee mieleen, että meille tarjottiin velliä, puuroa, marjapuuroa, klimppisoppaa tai kesäkeittoa. Kaikki ruoat olivat lusikoitavia. En ainakaan muista, että veistä ja haarukkaa olisi tarvittu. Syviltä lautasilta niitä ruokia syötiin.

Tällä taisi olla enempi kasvatuksellinen merkitys. Koululaiset pantiin syksyllä keräämään tähkäreitä lähitalojen pelloilta. Taisin minä niitä kotipelloiltakin kerätä koululle vietäviksi. Tähkät puitiin jonkun talon riuhassa. Tiedä sitten paljonko niistä jyviä jauhatettavaksi kertyi. Suurempi apu oli siitä, että oppilaiden piti tuoda kotoa perunoita ja poimia syksyllä puolukoita koululle vietäviksi. Niin se taisi olla, että leipäpalat tuotiin edelleen repussa kotoa. Maitopulloista ei jäänyt tarkempaa muistikuvaa kansakouluajoilta.

Hyvä kouluruokaetu katkesi oppikouluun menoon.

Kävin koulua junalla *Haminassa*, ja eväät piti raahata mukana muutenkin täpötäydessä koululaukussa. Ruokatunnit saatiin viettää koulun pölyisessä veistosalissa. Junalla kulkijoiden koulupäivät venyivät liki kymmentuntiseksi, joten ruokailu olisi kyllä ollut tarpeen. No minkä talvella laihtui, sen kesälomalla taas lihoi takaisin. Niin siitäkin opinsaunasta silloin selvittiin.

Aika 1947

Paltamon kunta, Melalahden koulu, Sotkamo, Sari Huotari

Aloitin kansakoulun syksyllä 1947. Koulumatka oli lähes 5 kilometriä. Alakoulu toimi maalaistalon pirtissä 1,5 kilometrin päässä yläkoulusta.

Ruoka valmistettiin yläkoulun saunassa muuripadassa. Ruokat olivat liha-keittoa, hernekeittoa, kauravelliä, mannavelliä, ohrapuuroa jauhoista sekä imellusvelliä. Imellusveli on kainuulainen perinneruoka. Siihen laitetaan perunoita, ruisjauhoa ja puolukkasurvosta ja se on kuin löysää puuroa.

Yläluokan pojat kantoivat ruoan alakoululle korennossa roikkuvassa maitotonkassa. Yläkoulu oli korkean mäen päällä. Pojat juoksivat mäkeä alas ja mannavelli juoksettui inhottavaksi heiluvassa tonkassa. Vieläkään en voi syödä mannavelliä. Koulun vellistä tuli sellainen kammo.

Kaikki ruokat jäähtyivät tuontimatalla. Parasta ruokaa minusta oli imellusveli. Se ei haitannut, vaikka jäähtyi. Maku vain parani. Voileivät ja maito tuotiin kotoa. Maitopullossa saattoi joskus olla melkein voita. Pullo hölskyi reppussa tuon pitkän matkan sitten se oli lämpimässä luokassa ruokailuun asti.

Yläluokan tytöt kuorivat käsityötunnilla perunat seuraavan päivän ruokaan. Käsityötähän sekin oli. Pojat kantoivat puut "keittolaan" ja luokkahuoneisiin. Oli siis tasa arvoista jo silloin.

Opettajat asuivat koululla ja kylpivät lauantaisin samassa saunassa, missä ruoka laitettiin. Ei tainnut hygienia täyttää nykyajan vaatimuksia.

Ruoka oli yksinkertaista ilman vihanneksia ynnää muuta. Kaipa sillä maha täyttyi. Opettaja laittoi ruoan lautaselle ja se oli syötävä kaikki. Minulle tuotti suuria vaikeuksia. Olin pieni ja laiha, mutta ruoka ei oikein maistunut. Sitten oli vielä yksi kauheus. Kalanmaksäöljykapseli piti saada mahaan ruokailun yhteydessä. Kyllä se usein jotenkin lipsahti maitopullon pohjalle. Suuhun jäi paha maku.

Ajalta 1951–1955

Oulu Tuiran kansakoulu. Helsinki, Päivi Suorsa-Jäppinen

Kävin *Tuiran kansakoulua Oulussa* vuosina 1951–55. Muistoni kouluruokailusta ovat ankeat. Ateriat nautittiin erillisessä koulukeittolassa, joka sinällään oli viehättävä puurakennus. Valtaosa ruokalajeista ei kuitenkaan ollut mieleeni. Listalla oli mm. maitokaalia, rössypottua, makaronivelliä ja klimppistä ruis-marjapuuroa, joita ei meillä kotona tehty. Jostain kumman syystä minulla ei ole mielikuvaa mistään maistuvista ruuista. Kyllä kai niitäkin on ollut tarjolla.

Yksi inhokeistani oli maitokaali. Kerran keittolassa järjestettiin kisa siitä, kuka syö eniten maitokaalia. Voittaja oli Sulo-niminen poika, joka sai alas peräti 11 lautasellista. Minä sain hädin tuskin lusikoitua sen yhden lautasellisen. Voittajan nimi ja lautasmäärä on jäänyt kuitenkin ikuisesti mieleeni.

Sitä en muista, pakotettiin meidät tyhjentämään lautanen – ehkä, mutta siitä ei ole minulle traumoja jäänyt.

Elämä sodan jälkeen oli köyhää ja kouluruokailun taloudellinen merkitys oli varmasti sen ajan perheille moninkertainen nykyiseen verrattuna. Meidän äiti oli emännöitsijäkoulun käynyt ja osasi valmistaa vähistäkin raaka-aineista hyvää ruokaa. Ehkä siksi olin nirso kouluruuan suhteen, mutta joka päivä ateriani kuitenkin söin.

Nykyisin olen ylpeä siitä, että meillä Suomessa on kattava ja tasokas kouluruokailujärjestelmä, jota säädöksin ja suosituksin ohjataan. Toivottavasti kunnalliset päättäjät huolehtivat siitä, että ruuan tekijöillä on mahdollisuus tarjota täysipainoista ja maukasta ruokaa koululaisille myös tulevaisuudessa.

Hei ohessa entisen työtoverini muistelmia kouluruokailun menneiltä vuosikymmeniltä. Julkaisen sen hänen luvallaan. Riitta Niskala

Aika 1950-luvun alkupuoli

Pohjois-Karjala, Mirja Hämäläinen

Varhaisimmat muistoni kouluruokailusta ajoittuvat 50-luvun alkupuolelle Pohjois-Karjalaan.

Ruokailuvälineinä olivat syvä posliinilautanen ja alumiinilusikka.

Ruokalajeja olivat muistini mukaan: kaurapuuro, ruis-puolukkapuuro, ohraryynivelli, makaronivelli, perunavelli, kaalikeitto (syksyllä usein lammaskaali), maitoperunat (keitto), liha-perunakeitto, hernekeitto (torstaisin) ja puolukkakeitto (lauantaisin). Siihen aikaan käytiin koulua myös lauantaina. Se oli viikon lyhin koulupäivä.

Eväinä minulla (ja useimmilla muilla) oli joka päivä voipaperiin käärityt, kaksi "ylileivän" leikattua ruisleipäviipaleita voilla voideltuna ja puolen litran pullo maitoa (lasipullo). Maito ryypättiin suoraan pullon suusta. (Muistan joillakin oppilailla olleen pelkät leivänpalat sanomalehden suikaleeseen käärittyinä, eikä maitoa ollenkaan.)

Syksyisin oli kouluissa viikon mittainen ns. perunannostoloma. Lomalta palattua tuli jokaisen oppilaan tuoda koululle kolme litraa puhdistettua puolukkaa.

Aika 1970-luvulle asti

Apollon Yhteiskoulu, Helsinki, 16.4.2008, Tuulikki Jokimies

Olen Apollon Yhteiskoulun kotitalousopettaja. Koulumme oppilasravintola Apollon Helmi on valmistuskeittiö ja hyvin suosittu. Kun kouluruokailu täytti 50 vuotta, meillä oli kysely lähinnä opettajille omista kouluruokamuistoista. Olen säilyttänyt nämä muistelot. Aikoinaan käytimme niitä postereina, kun järjestimme pientä näyttelyä kouluruokailun historiasta.

Helsinkiiläisen koulutyttöjen ruokamuistoja

Mieleen on jäänyt kansakoulusta, että kaikkea ruokaa oli pakko syödä lautanen tyhjäksi, vaikka olisi kuinka paha ollut ja siitä onkin jäänyt ikuinen vastenmielisyys mm. ruispuuroon.

Myöhemminkin tarjolla oli aina vaan keittoa, puuroa tai kastiketta ja perunaa. Salaatteja ei ollut ja maitoakin saatiin vain silloin tällöin.

Ruoka ei todellakaan ollut kovin maistavaa ja monet toivatkin mukanaan omat eväät tai oppikouluaikaan kävivät kotona ruokatunnilla, mikäli asuivat lähellä. Ruoka oli myös maksullista oppikoulussa.

Kouluruokailumuistoja 1

Kävin koulua Etelä Pohjanmaalla. Asuin keskellä kirkonkylää. Kuuluin suuriin ikäluokkiin ja kun tuli kouluunmenon aika, oli kirkonkylän koulu täynnä. Minut sijoitettiin kahden kilometrin päässä olevaan seurakuntataloon. Siellä oli kaksi huonetta, toisessa oli 1. ja 2. luokka, toisessa 3. ja 4. luokka.

Ruoka tehtiin talonmiehen asuntoon tuodussa kenttäkeittiössä. Ruokana oli joko keittoa tai puuroa. Eväsleivät oli jokaisella mukana kotoa.

Muistan, kuinka 1. luokalla seistiin ruokajonossa, kun tarjolla oli lihakeittoa. Siihen aikaan se tehtiin hyvin rasvaisesta naudanlihasta. Jokainen sanoi ruuan jakajalle: "Ei läskii". Mutta kun tuli kunnanlääkärin pojan vuoro, hän kuulutti kaikuvalla äänellä: "Läskii ja lotinaa!".

3. ja 4. luokalla ruoka tuotiin isoissa maitotonkissa kirkonkylän koululta, syksyllä kärryillä, talvella ns. sarvikelkalla. Oppilaat toivat ruuan, joka ehti jäähtyä melkoisesti kolmen kilometrin matkalla.

Näistä tonkkakuljetuksista muistan ruispuuron. Kaikki inhosivat kokkeita eli klönttejä mutta minä pidin niistä. Sitä en kuitenkaan uskaltanut sanoa ääneen.

Neljannen luokan jälkeen menin yhteiskouluun, missä kouluruokailua ei ollut. Kaikilla oli mukana patenttikorkkinen maitopullo ja voileivät. Muistan, että yhteiskoulun 5. luokalla minulla oli niin nälkä, että otin mukaan aina kahdet voileivät. Toiset söin ruokatunnilla ja toiset salaa tuntien aikana.

Asuin niin lähellä koulua, että pyöräilykautena kävin ruokatunnilla kotona syömässä.

Kouluruokailumuistoja 2

Kävin kansakouluni pienessä kyläkoulussa *Pohjanmaalla*. Ruokailu tapahtui luokassa, jonne ruoka haettiin koulukeittolasta ämpäreissä, josta se jaettiin oppilaille. Kotoa tuotu ruokaliina levitettiin pulpetille (liinan piti olla puhdas), maitopullo sekä eväsvoileivät tuotiin kotoa.

Ennen ruokailua luettiin ruokarukous: *Siunaa Herra ruokamme, ole aina luonamme. Aamen*. Ruoaksi oli yleensä puuroja, vellejä ja keittoja.

Syksyisin oppilaiden piti tuoda koulukeittolaan yksi ämpärillinen perunoita ja viisi litraa puolukoita. Joskus koko koulun oppilaat lähtivät metsään poimimaan puolukoita, joista myöhemmin tehtiin esim. ruismarjapuuroa.

Kouluruokamuistoni ovat myönteisiä, koska ruoka kodeissakin oli tuohon aikaan varsin vaatimatonta.

Muistoja kouluruokailusta, keivei

Helsingin Viidennessä Yhteiskoulussa osa oppilaista söi kotonaan. Heillä oli lupa poistua koulun alueelta, muilla ei. Osa oppilaista jäi luokkaan syömään omia eväitä, osa siirtyi ruokasaliin syömään kouluruokaa. Kouluruoka oli maksullista ja luokanvalvoja keräsi maksut kerran kuukaudessa.

Ruokasalissa ei saanut jutella, vaan piti syödä hiljaisuudessa. Kun maisteri *Anna Isoniemi* tuli valvomaan ruokailua, hän nosti etusormen pystyyn ja jokaisen oppilaan piti lopettaa ruokailu ja nostaa sormi pystyyn. Kun kukaan ei enää lusikoinut, hän saattoi informoida jonkun jutun.

Makaronivelli oli mielestäni kaamean makuista kouluruokaa. Ruismarjapuuro kuului suosikkeihini, samoin lihakeitto.

Kun *Apollossa* siirryttiin soppalautasista ja lusikkaruokailusta haarukka ja veitsi ruokailuun, lähti koteihin kysely: tukevatko kodit tätä siirtymistä kiinteämpään ravintoon eli pyydettiin jokaista kouluruokailuun osallistuvaa tuomaan kouluun veitsi ja haarukka. Kaikki toivat iloisina siitä, että saatiin muutakin kuin soppaa ja velliä. Joillakin oli omat eväät kouluruoan lisäksi.

Jokaisella luokalla oli oma paikkansa ruokasalissa. Opettajat söivät opettajainhuoneessa. Muistelen, että ruoka tuotiin jokaisen pöydän päähän, josta se tarjoiltiin. Jonottaa ei tarvinnut.

Kouluruokailu muistoja 70 luvulta

Kansakoulun ensimmäisellä luokalla söimme vielä luokassa, omassa pulpetissa. Pulpetin kansi nostettiin puisen tuen varassa vaakatasoon ja pulpetille levitettiin ruokaliina. Vuoropäivinä kaksi oppilasta haki ruoan keittolasta.

Olin lähes kaikkiruokainen, mutta makaronivelli jäi mieleeni epämiellyttävän tuoksunsa ja liukkaiden suussa mullahtelevien makaronien ansiosta.

Toisella luokalla olin koulussa, jossa söimme keittolan ruokasalissa. Opettajani opetti meitä syömään ruokamme niin, että ensin syödään pääruoka, sitten pureskellaan näkkileipä kuiviltaan ja lopuksi juodaan lasillinen maitoa päälle. Hänen kauhukseen eräs Jukka niminen poika kaatoi maidon lihakeittoon jäähdyttääkseen sitä todeten, että sekaisin ne menee mahassa kuitenkin.

Viidennellä luokalla olin isommassa koulussa ja jokaisen oppilaan oli tuotava syksyllä kaksi litraa puolukoita kouluun ja koska veljeni oli samassa koulussa, meidän perheessä kerättiin kaksinkertainen määrä puolukoita koululle.

Mieheni kouluruokamuistoihin kuuluu perunamuussi, josta löytyi kokonainen sipuli (sinne vahingossa pudonnut). Tapahtuneesta on seurannut vastenmielisyys sipulia kohtaan aina näihin päiviin asti. Koulussa oli pakko syödä lautanen tyhjäksi ja huonoruokaisena hän kuljetti taskussaan ruokansa tähteitä lähes päivittäin kotiin tai kotimatkan varrella sijaitsevaan ojaan.

Kansakoulussa kouluruoka oli maksuton ja vanhempani painottivat tällaisen etuuden arvostamista ja ruoan kunnioittamista.

Hiljan kouluruokaa

Etelä Espoon läntisessä kansakoulussa Jorvaksen sillan kupeessa aikoja sitten. On maanantai. Ruokatunti lähestyy. Hilja Ryyänen, koulun keittäjä, köpöttelee luokkaan harmaa, valkopilkullinen emaliämpäri kummassakin kädessään.

Sekalaisia mielikuvia herättävä epämääräinen tuoksu lehahtaa ympärillä, sairaalloisen värinen harmahtava kaurapuuro odottaa syöjäänsä.

Puukauha tököttää tanakasti keskellä puuroa. Jos kauhasta nostaisi, nousisi koko hoito ... Hilja on ammattilainen, sementtiä lapataan jokikisen lautaselle, maitoa myös. Kaikki on syötävä.

Sama toistuu maanantaista maanantaihin, vuodesta vuoteen. Ei armoa.

Päätin, ettei koskaan aikuisena kaurapuuroa.

Juhlavuoden satoa

Kouluruokailun tarina – otteita kolumnista

Kainuun Sanomissa 19.10.2008

Toimittaja Pirkko Keskinen

Tiivistelmä:

Kainuun Sanomissa toimittaja Pirkko Keskinen pohtii suomalaista kouluruokailua, ja sen muuttumista omien kokemustensa pohjalta. Keskinen kertoo myös Opetushallituksen laittaneen alkuvuodesta verkkosivuilleen ilmoituksen, jossa pyydettiin kertomaan tarinoita kouluruokailusta. Kertomuksia oli Keskinen mukaan tullut aluksi harvakseltaan, mutta ihmiset ovat aktivoituneet kertomaan muistojaan, kun kouluruokailun 60-vuotisjuhlavuosi nousi näkyvämmiin esille. Lisää muistoja Opetushallituksen verkkosivuille on luvassa vielä tämän vuoden aikana. "Odotan mielenkiinnolla kertomuksia 1950-luvun kouluruokailusta", Keskinen toteaa.

Aliarvostettu etuoikeus

Minulle ja sisaruksilleni kerrottiin aikoinaan tarinaa, jonka mukaan isämme oli ottanut kouluun evääksi voileipien lisäksi kaksi pullollista maitoa, toisen litran vetoisen ja toisen puolen. Kun koulutoverit nimittivät häntä maitovastikaksi tai jotain sellaista, hän jätti puolen litran pullon pois.

Ehkä meitä tyttöjä yritettiin isän esimerkin voimalla taivutella juomaan maitoa ja ottamaan pikku pullollisen evääksi kouluun. Toisin kuin isä ja äiti me saimme jo ilmaista kouluruokaa. Leipä ja maito piti kuitenkin tuoda kotoa. Vettä ei edes kuviteltu palanpainikkeeksi lapsille.

Runsas viikko sitten suomalaisissa kouluissa vietettiin kouluruokailun 60-vuotisjuhlia. Laki maksuttomasta ateristiasta oli annettu 1943, mutta siihen sisältyi viiden vuoden siirtymäaika.

Lakiin sisältyi pykälä, jonka mukaan oppilaat voitiin velvoittaa tekemään kouluajan ulkopuolella kohtuulliseksi katsottava määrä työtä ruokatarvikkeiden saamiseksi koulukeittolaan. En tiedä, miten ja kuinka kauan määräystä minun koulussani sovellettiin. Ainakin ensimmäisellä luokalla ollessani me nimme koko porukka opettajan kanssa yhdeksi aamupäiväksi puolukkaan ja toiseksi sienimetsään.

Odotan mielenkiinnolla kertomuksia 1950-luvun kouluruokailusta. Meidän pohjoiskarjalaisessa kyläkoulussamme syötiin muun muassa perunamaitoa, makaronivelliä ja puuroja. Toki joskus oli lihasoppaa tai perunaa ja sianlihastikettä.

Oppikouluun päästyä ilmainen ruokailu loppui. Lieneekö johtunut mak-
susta vai elämänmenon yleisestä vaurastumisesta, mutta samalla lounas myös
monipuolistui.

Kuulun niihin tiukkapipoihin, jotka eivät jaksaa sulattaa nykyistä koulu-
ruuasta marisemista. Jo omien lasteni kouluruoka 1970-80-luvuilla oli kuin
toiselta planeetalta omaani verrattuna. Lastenlapseni saavat vielä heitäkin
monipuolisemmat ateriat.

Yksissä perhejuhlissa kesällä kuuntelin, kun kaksi pojantytärtäni, lähes
samanikäiset serkukset, pitopöydän ääressä vertailivat koulujensa ruokia.

– Ilman Sirkkaa en olisi ikinä oppinut pitämään hernekeitosta, toinen sa-
noi. Sirkka on hänen koulunsa keittäjä.

Muutamia päiviä sitten söimme yhdessä hänen äitinsä tekemää uskomat-
toman herkullista hirvipaistia.

– Sirkkan pihvit on parempia, nuori neiti ilmoitti. Hänen äitiään se pelkäs-
tään huvitti. Hyvä, että kouluruoka maistuu.

Hausjärven kunta, Riitta Niskala

Otteita oheistetusta materiaalista, mitä on ollut juhlavuoden osalta kouluruokailusta Hausjärvellä.

Kouluruokailu Suomessa 60 vuotta

Suomessa on tarjottu maksutonta kouluruokaa jo 60 vuotta.

Alkuaikoina kouluruokailuun liittyi oppilaiden velvoite osallistua kouluruokailun kasvisten kasvattamiseen ja mm. syksyisin kerättiin puolukoita koulun keittolaan.

Vuonna 1943 määrättiin, että seuraavan viiden vuodena aikana on jokaiseen Suomen kansakouluun tehtävä koulukeittola ja kaupungit määrättiin tarjoamaan ilmaista kouluruokaa vähävaraisimmille ja se tuli jokaisen lapsen oikeudeksi 1948. Lukioiden kouluruokailusta tuli maksutonta vasta 1983.

Hausjärvellä Suomen ensimmäinen ilmainen kouluruoka

Hausjärvellä Suomen ensimmäisessä yleisessä koulussa, Eskon koulussakin oli jo järjestetty kouluruokailu. Kartanon alustalaisten lapsille keittoateria oli ilmainen ja muut joutuivat maksamaan siitä kuusi markkaa. Hausjärvellä on siis tarjottu ilmaista kouluruokaa jo n. 150 vuotta!

Vanhoja ruokalistoja

Ruokalista vuonna 1960 III-viikko

<i>Maanantai</i>		<i>Tiistai</i>	
Vitapuuro (veteen)		Kaalikeitto	
Margariinia	5 g	Margariinia	5 g
Ruisleipää	20 g	Ruisleipää	20 g
Maitoa	3 dl	Maitoa	3 dl
Juutoa	20 g		
<i>Keskiviikko</i>		<i>Torstai</i>	
Jukolavehnä/ puolukkapuuro		Tiistaikeitto	
Margariinia	5 g	Margariinia	5 g
Ruisleipää	20 g	Ruisleipää	20 g
Maitoa	3 dl	Maitoa	3 dl
Juutoa	20 g		
<i>Perjantai</i>		<i>Lauantai</i>	
Herkkupuuro/ ruispuuro		Pinaattikeitto	
Grahansämpylä	50 g	Ruisleipää	20g
Margariinia	5 g	Margariinia	5 g
Maitoa	3 dl	Maitoa	3 dl
Maksamakkaraa	20 g	Juutoa	20 g

Ruokalistaehdotus lukuvuodeksi 1981–82

Liite n:o 59/koulultk 26.5.81

Vihanneskeitto, lihapiirakka, tuoremehu

Lihapyörykät, kastike, perunat, salaatti

Kaalipata, punajuuret

Kalapala, munakastike, perunat

Lihakeitto, sämpylä, juusto

Kalamurekepihvit, perunat, punakaalisalaatti

Maksalaatikko, puolukkasalaatti

Nakkikastike, perunasose, keltainen salaatti

Hernekeitto, jäätelö

Karispata, perunat, tuorepala

Kalakeitto, karjalanpiirakka, tuoremehu

Lindströminpihvi, perunat, raejuusto

Lihamakaronilaatikko, tomaattisose, ruusunmarjakeitto

Kanaviilokki, perunat, hillo

Makarakeitto, tumma leipä, juusto

Luumuporsaspihvi, perunat, kaalisalaatti

Ruismarjapuuro, pasteija, makkara

Terveyspata, hedelmä

Täytetty ohukainen, perunat, valkokastike, porkkanaraaste

Nakkikeitto, grahamsämpylä

Risotto, luumukeitto

Lihaperunasoselaatikko, kartanopikkelsi

Herekeitto, jogurtti

Tilliliha, perunat, vihannekset

Veriohukaiset, hedelmäsalaatti

Kokojyväpuuro, mustikkakeitto, lihapasteija

Jauhemaksapihvit, perunat, kastike, puolukkasalaatti

Kaalikeitto, juusto, vispipuuro

Valkokastike/perunat, silli, punajuurisalaatti

Jauhelihasvispata, kurkku

Lehtiartikkeli:

Etelä-Hämeen lehti 9.10.2008. Kirjoittaja ja kuvaaja EHL-Salla Rajala

Kouluruokaa 60 vuotta

Suomalainen kouluruokailu täyttää tänä vuonna 60 vuotta. Laki maksuttoman kouluruoan tarjoamisesta säädettiin Suomessa jo vuonna 1943 – ensimmäisenä maana maailmassa.

Koska laissa sallittiin viiden vuoden siirtymäaika, pidetään vuotta 1948 maksuttoman kouluruokailun alkamisvuotena.

Hausjärvellä kouluruokailun historia ylettyy kuitenkin vielä pidemmälle. Suomen ensimmäiset kouluateriat tarjottiin *Aki Rinnan* tutkimuksen mukaan *Erkylän koululla* jo 152 vuotta sitten.

– Erkylän koulu oli Suomen ensimmäinen kansakoulu. Se on tietävästi toiminut myös sisäoppilaitoksena, koska oppilaat asuivat siellä. Alkuperäinen koulu on nykyisin yksityisen käytössä kesähuvilana eikä nykyinen Erkylän koulu ole se alkuperäinen rakennus, Hausjärven kunnan ruoka- ja siivouspäällikkö *Riitta Niskala* tietää.

Opetussuunnitelmaa

Kouluruokailua voidaan pitää yhtenä suomalaisen yhteiskunnan ja koulumenestyksen kehityksen kuvaajista. Niskalan mukaan kouluruokailu ei olekaan mikään itsestäänselvyys muualla maailmassa.

– Ei edes Pohjoismaissa, Niskala tietää.

Kouluruokailun piiriin kuuluu tänä päivänä lähes 900 000 lasta ja nuorta. Peruskoulujen lisäksi maksutonta ruokaa tarjoillaan esiopetuksen piirissä oleville sekä lukioissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa opiskeleville.

Peruskoulussa kouluruokailu on nykyisin osa opetussuunnitelmaa. Siksi kouluruokailun keskeiset periaatteet sekä sen järjestämisessä huomioon otettavat terveys-, ravitsemus- ja tapakasvatuksen tavoitteet on kuvattuna paikallisissa opetussuunnitelmissa.

– Sen sijaan kouluruoan tulon aikaan oppilaat veloitettiin tekemään koulun työajan ulkopuolella kohtuulliseksi katsottava määrä työtä ruokatarvikkeiden kasvattamiseksi ja keräämiseksi koulukeittolaa varten, Niskala kertoo.

Ravitsemustyönjohtaja *Pirkko Vainio* muistaa tuon ajan.

– Kouluille vietäväksi taisi kelvata mikä vain, niin ryynit kuin puolukatkin.

Makutottumukset

Sekä Niskala että Vainio toteavat kouluruokailun muuttuneen valtavasti 60

vuodessa. Kun esimerkiksi vuonna 1962 Hausjärvellä tarjottiin porkkana-laatikkoa ja makaronivelliä, syövät tämän päivän oppilaat muun muassa kalamurekepihvejä juusto-yrttikastikkeella ja broilerikastiketta pastan ja viher-salaatin kera.

Ruokalistaa on muutenkin muutettu viime vuosina vastaamaan enemmän nykypäivän lasten ja nuorten makutottumuksia.

Poissa ovat muun muassa kaaliruoat.

– Ei meidän kannata tehdä sellaista, jota joudutaan laittamaan hukkaan, Vainio sanoo.

Sen sijaan puurot pitävät edelleen pintansa ja ovat suosittuja varsinkin alakoulujen oppilaiden keskuudessa.

Ehkä se johtuu osittain siitä, ettei kodeissa enää syödä puuroja, Niskala miettii.

870 ruoka-annosta

Vainion työpaikalla, *Hausjärven yläkoululla ja lukiolla*, valmistetaan arkisin 870 ruoka-annosta. Niistä kaikki ei ole suinkaan tarkoitettu oman koulun oppilaiden syötäväksi, vaan osa annoksista lähtee muihin kouluihin ja päiväkoteihin ja palvelutalolle.

– Yläkoulun ja lukion lisäksi meillä on valmistuskeittiöt *Monnissa, Erkylässä, Hikiässä, Karhissa ja Rytylässä*, Niskala kertoo.

Hikiään rakennettavan koulukeskuksen myötä valmistuskeittiöiden määrä tulee laskemaan.

Vielä toistaiseksi näin monen keittiön ylläpitäminen on välttämätöntä esimerkiksi maantieteellisesti pitkien välimatkojen takia, Niskala perustelee.

Yhteiskunnan lahja

Niskala toivoo, että vanhemmat painottaisivat kodeissa nykyistä enemmän kouluruoan tärkeyttä.

– Kouluruoka maksetaan verotuloilla, ja se on yhteiskunnan lahja perheille.

Vainio sanoo yläkouluikäisten oppilaiden suhtautuvan kouluruokaan vaihtelevasti.

– Olen huomannut, että esimerkiksi seitsemäs- ja kahdeksaluokkalaiset saattavat suhtautua kouluruokaan kielteisesti. Kun ikää tulee vähän lisää, alkaa kouluruokakin maistua. Ja sitten he syövät ihan tosissaan, Vainio nauraa.

Vainio kertoo havainneensa ruoan määrän menekin muutenkin kasvaneen kuluvana syksynä.

– Kun esimerkiksi viime keväänä valmistimme 80 kiloa perunoita, on niitä tarvittu tänä syksynä 110 kiloa.

Vainio arvelee kouluruoan kysynnän kasvun johtuvan ainakin osittain kuttajahintojen noususta.

– Raha on varmasti tiukassa monissa perheissä, Vainio miettii.

Keskiverto hinta

Hausjärven kouluissa noudatetaan kuuden viikon välein vaihtuvaa ruokalistaa. Niskalan mukaan sen suunnittelussa otetaan huomioon muun muassa pääraaka-aineiden vaihtelu, ajankohtaisuus sekä taloudellisuus.

Hausjärvellä rahaa yhtä annosta kohden on käytettävissä vajaat kaksi euroa.

– Se on aika keskivertohinta, Niskala ja Vainio arvioivat.

Heidän mukaansa Hausjärven kouluruokaan käyttämää budjettia on hiltu viime aikoina ylöspäin.

Siihen vaikuttavat niin palkkojen kuin raaka-aineidenkin hintojen nousu, Niskala sanoo.

Niskala ja Vainio toteavat kouluruoan olevan jotain sellaista, johon kunnan kassasta on aina löydyttävä rahaa.

– Jo pelkästään laki velvoittaa.

60 vuotta täyttävää kouluruokailua juhlintaan Hausjärvellä perjantaina. Juhlapäivän ateriaan kuuluu värikästä broilerikastiketta, pastaa ja vihersaalia. Hausjärven yläkoulun ja lukion opiskelijat koostavat aiheesta myös näyttelyn koulunsa ruokalaan.

Lapinlahti, Raimo Heikkinen

Ohessa pari lehtijuttua.

Olisiko seuraava teema ruokailussa ”*tapakäyttäytyminen*”? Kuten lukion kuvasta näkyy, toisella asteella (lukioissa & amm. oppilaitoksissa) ruokaillaan lippis päässä ja päällysvaatteet päällä. Ainakin meillä koulussa panostetaan myös ruokailutapoihin, joten tavallaan turhauttaa peruskoulun opettajia, kun myöhemmin ko. juttuihin monessakaan jatko-oppilaitoksessa ei isommin puhuta. Tämähän näkyy sitten yleisenä ”*trendinä*” ruokapaikoissa, kun osa syö ateriansa ”*lätsä*” päässä. Vissiin tottuneita siihen. Itse on vissiin liian ”*vanhoilinen*”.

Lehtiartikkeli:

lisälmen sanomat Torstaina 10. huhtikuuta 2008. Kirjoittaja ja kuvaaja Tarja Tikkanen

Enää ei murinaa eikä marinaa

Terveysliikunta- ja ravitseminen -hanke antoi tuen kouluruokailun muutoksille.

Tarja Tikkanen Lapinlahti

Ilman *Ylä-Savon yhteistä terveysliikunta- ja ravitseminen -hanketta* ei Lapinlahden kouluissa tänä päivänä syötäisi yhtä terveellisesti kuin nykyään.

– Muutos oli iso, toteutettiin kertarysäyksellä eikä se todellakaan ollut helppoa, ravitsemuspäällikkö *Tiina Nissinen* kertoo.

Projekti antoi tukensa ja henkilökunta sitoutui tavoitteisiin. Käytännössä päätös muutoksesta tehtiin ruokahuollon sisäisesti syksyllä 2006. Asia herätti niin paljon keskustelua, että aiheesta piti käydä myös valtuustotason taistelu.

Muutokset olivat loppujen lopuksi yksinkertaisia, täysin terveyttä edistävien ja mm. *Sydänliiton* kriteereiden mukaisia.

– Kevytmaito kokonaan pois, tilalle otettiin rasvaton maito. Oivariinin tilalle vaihdettiin 70-prosenttinen kasvisrasvavaihte. Suolapurkki otettiin pois jatkuvasta käytöstä. Ruokasaleissa alettiin pitää esillä kuvaa mallilautasesta, jossa on selvät ohjeet, minkä verran lautaselle pitää ottaa mitään, *Tiina Nissinen* kertoo.

Ketsuppikaan ei enää kuulu jokapäiväisiin lisukkeisiin, vaan sitä on tarjolla vain makaronipäivinä.

– Einesruokien käyttöäkin vähennettiin. Kuidulla vahvistettua vaaleaa leipää alettiin valmistaa itse.

Kaikki muutokset vietiin myös päiväkoteihin.

– Vaikeinta muutos oli yläkoululaisille ja se näkyi alkuun jopa ilkeinä. Kahdessa vuodessa tilanne on rauhoittunut ja kaikki ovat nyt tyytyväisiä. Paaluuta entiseen ei enää ole, *Tiina Nissinen* sanoo.

Terveyttä tavoitellaan yksissä tuumin

Ylä-Savossa vuodesta 2004 toteutettu kuntien yhteinen terveystuuletunta ja ravitsemus -hanke tuli päätökseensä. Tulokset osoittavat, ettei projekti ollut pelkkä paperihanke.

– Kunnista on löytynyt monenlaisia käytäntöjä, jotka ovat saaneet paljon aikaan, hankevastaava *Teija Hyppönen* sanoo.

Tavoitteena oli edistää yläsavolaisten terveyttä terveystuuletunnan ja ravitsemuksen keinoin ”vauvasta vaariin”.

– Sitä, kuinka moni on tänä aikana muuttanut käyttäytymistään terveempään suuntaan tiedetään vasta kymmenien vuosien kautta. Nyt on annettu signaali, että ihmisellä on mahdollisuus toimia myös terveellisemmin, hanketyöntekijä *Markku Siponen* kommentoi.

Tärkeää on, ettei työ pääty. Kunnat ovat nyt muodostaneet yhteisen Ylä-Savon terveydenhuollon edistämisen työryhmänsä, joka jatkaa hankkeen ohjausryhmän tehtävää. Edustajat työryhmään on nimetty toistaiseksi kaikista muista kunnista paitsi Iisalimesta.

Hankkeen aikana syntynyt kuntien yhteinen kouluruokahuollon työryhmä jatkaa myös työskentelyään.

Mukana olleet organisaatiot ovat Markku Siposen mukaan kokeneet pääasiassa onnistumista. Yhteistyön eri toimijoiden kesken on koettu aidosti lisääntyneen.

Käytännössä jo toimivia malleja halutaan kunnissa jatkaa ja kehitellä uuttakin.

– Tärkeää on saada myös hallinnon rakenteet ja päätöselimet kehitystyön tueksi. Siinä on vielä kunnissa paljonkin tehtävää, Markku Siponen arvioi.

Ylä-Savossa luotuja toimintamalleja

- Iisalmi: Sporttaritoiminta ja ohjatun liikunnan kalenteri.
- Keitele-pilotti: Liikkuva työote asiakkaita kohtaan työntekijän arkeen.
- Kiuruvesi: Kodinhoitajat fyysisen toimintakyvyn tukijoina.
- Lapinlahti: Terveellinen kouluruokailu.
- Pielavesi: MNA-testi ihmisten aliravitsemuksen ehkäisyssä.
- Rautavaara: Terveyden edistämisen monet mahdollisuudet yläkouluissa.
- Sonkajärvi: Yläkoulun terveellinen kioski.
- Varpaisjärvi: Terveyden edistämisen materiaalit.
- Vieremä: Ateriarytminäyttely ja jumppaohjeet ateriapakkauksiin vanhuksille.

Lehtiartikkeli:

Savon Sanomat 10.4.2008, Kirjoittaja ja kuvaaja Anna Laukkanen

Ravinto voisi olla vieläkin terveellisempää

Ylä-Savon kunnat patistavat kuntalaisia liikkumaan ja vähentämään suolan käyttöä.

Lapinlahti, Anna Laukkanen

Lapinlahden lukion abiturientit *Johanna Valta* ja *Tommi Korhonen* lounastivat keskiviikkona koulun ruokalassa. Kasvissyöjille oli tarjolla perunapapulaatikkoa.

– Meille on usein mielenkiintoisia yhdistelmiä. Eilen oli esimerkiksi hernekeittoa. Kasvisversiossa liha otettiin pois ja tilalle laitettiin iso pala porkkanaa, Korhonen kuvaa.

Kaikissa *Lapinlahden päiväkodeissa ja kouluissa* on syöty kahden vuoden ajan *Sydänliiton* suositusten mukaan kokattua ruokaa. Rasvaton maito on syrjäyttänyt kevytmaidon, keittiössä leivotaan kuitupitoista vaaleaa leipää ja suola on otettu pois sirottimista.

Muutokset ovat syntyneet *Ylä-Savon terveystiikunnan ja ravitsemus 2006–2008 -hankkeen* aikana. Ylä-Savon kunnat ovat kannustaneet kuntalaisia liikkumaan enemmän ja syömään terveellisemmin.

Valta ja Korhonen ovat huomanneet, että koulun ruoka on muuttunut viime vuosien aikana. Nuorista kasvissyöjien valinnanvara on samalla kaventunut. Myös annosten taso vaihtelee.

– Kasvisruokalajit ovat menneet koko ajan huonompaan suuntaan. Ruoka alkaa olla samaa tasoa kuin aikanaan yläasteella, Valta arvioi.

Lapset tottuvat terveelliseen ruokaan

Valta ja Korhonen haluaisivat syödä koulussa enemmän lämpimiä kasviksia. Myös salaatteihin laitettavat erikoisemmat sattuimat, kuten raejuusto saisivat olla erillisessä kipossa, josta halukkaat voivat niitä porkkanaraasteen sekaan sotkea.

– On väärin, että kun viidesosa *Lapinlahden yläasteelaisista* on ylipainoisia, valinnan mahdollisuus viedään kaikilta, Korhonen lataa.

– Jos kouluruoka ei ole maukasta, koululaiset syövät herkkuja koulun jälkeen, Valta lisää.

Hankkeen ajan Lapinlahden kuntatyöryhmässä istunut vs. ravitsemispäällikö *Tiina Nissinen* ymmärtää, että nuoret purnaavat ruuasta. Lapinlahden lu-

kion keittiössäkkin työskentelevä nainen kuulee oppilailta sekä kehuja että haukkuja ruuasta.

Nissinen arvioi, että kahdessa vuodessa valittajien määrä on kuitenkin vähentynyt ja vähenee kaiken aikaa.

– Nuori kasvava sukupolvi tottuu suositusten mukaiseen ruokaan.

Jumppaohje aterian mukana

Ylä-Savon hankkeen vetäjä *Teija Hyppönen* arvioi, että *vanhukset, lapset ja nuoret* jäivät hyvin hankkeen haaviin. *Työssäkäyvien* yläsavolaisten terveyden edistäminen jäi kuitenkin puolitiehen.

– Työikäiset olivat meille se haastavin kohderyhmä. Työpaikkaruokailun suhteen olisi paljon tehtävää, Hyppönen myöntää.

Terveellisen ruuan ohella kunnat näkivät vaivaa saadakseen savolaiset liikkumaan. Äidit ja isät pistettiin vanhempainilloissa liikkeelle ja vanhusten kotiin vietävien ateriapakkausten mukana jaettiin jumppaohjeita.

Vaikka hanke päättyy huhtikuun loppuun mennessä, kunnat ovat päättäneet jatkaa yhteistyötä. Töitäkin riittää vielä.

Hyppönen muistuttaa, että tuoreissa sairastavuustiloissa Ylä-Savo esittäytyy huonossa valossa varsinkin diabeteksen ja sepelvaltimotaudin osalta.

– Olemme mustaa aluetta.

Yhteistyö: Yhdeksän kuntaa, 64 000 savolaista

- Ylä-Savon terveysliikunta ja ravitsemus 2006–2008 -hankkeeseen ottivat osaa *Iisalmi, Keitele, Kiuruvesi, Lapinlahti, Pielavesi, Rautavaara, Sonkajärvi, Varpaisjärvi* ja *Vieremä*.
- Kuntien tavoite oli edistää yläsavolaisten terveyttä ja ravitsemuksen ja liikunnan keinoin.
- Yhteistyötä tehtiin kuntien sisällä ja kuntien kesken erilaisissa työryhmissä.
- Rahoituksesta 75 % tuli sosiaali- ja terveysministeriöstä, 25 % Ylä-Savon kunnilta.
- Kuntien työntekijöille tehdyn kyselyn mukaan 80 % arvioi yhteistyön lisääntyneen kunnissa hankkeen ansiosta.
- Kuntien nimeämät edustajat jatkavat hankkeen ohjausryhmän työtä yläsavolaisessa terveyden edistämisen työryhmässä. Myös Ylä-Savon kouluruokahuollon työryhmä jatkaa työtään.

Lintumetsän koulun Päivänavaus 9.10.2008

Fanfaari 60 vuotiaan kouluruokailun kunniaksi!

(soitetaan CD-levyltä muutama sekunti fanfaaria)

Vuonna 1943 – ensimmäisenä maana maailmassa – Suomessa säädettiin laki kouluruoan tarjoamisesta koululaisille maksutta. Uuden lain mukaan viides-ssä vuodessa oli päästävä siihen, että kaikki kansakoululaiset saavat maksuttoman aterian jokaisena koulupäivänä.

Maassamme on tarjottu maksuton kouluruokailu kaikille oppivelvollisuus- koulujen oppilaille vuodesta 1948 lähtien.

- *Koulussamme tehdyn pienimuotoisen kyselyn perusteella selvisi, että:*
- *Kuuteenkymmeneen vuoteen mahtuu monenlaista ruokaa ja erilaisia paikkoja ja tapoja tarjoilla sitä.*
- *Kouluruokailun alku oli melko vaatimatonta.*
- Kaikissa kouluissa ei ollut ruokailuun varattua omaa tilaa. Monet ikä- luokat ovat syöneet ateriansa luokissa. Ruokailua varten ekaluokkalaiset om- pelivat itselleen vohvelikankaasta ruokaliinan pulpetin päälle levitettäväksi.
- Ruoka tuotiin isossa tonkassa luokan eteen ja jaettiin lautasille. Useim- miten oli keittoa, velliä tai puuroa, lusikkaruokaa kuitenkin.
- Alkuvuosina leipä ja maito piti tuoda kotoa. Myöhemmin nekin saatiin koulusta.
- Talvipakkasilla maito jäätynä repussa koulumatkalla, vaikka lasinen eväs- pullo pakattiin villasukan sisään kolhuilta suojaan. Jäiset maidot sulivat pik- kuhiljaa pönttöuunin äärellä. Lämpiminä kevät- ja syyspäivinä piti juoda lämmintä maitoa.
- Oppilaat velvoitettiin koulun työajan ulkopuolella tekemään kohtuulli- seksi katsottava määrä työtä ruokatarvikkeiden kasvattamiseksi ja keräämi- seksi koulukeittolaa varten. Kansakoulun opettaja velvoitettiin ohjaamaan tätä toimintaa.
- Oppilaat poimivat syksyisin kouluun puolukoita. Niistä valmistettiin ruispuolukkapuuroa tai vispipuuroa. Puolukkasurvosta tarjottiin lisukkeena esimerkiksi laatikkoruokien kanssa.
- Kodeista toimitettiin myös perunoita koulun tarpeisiin.
- Kaikki pitkämatkalaiset oppilaat, joiden koulumatka oli yli 5 km, saivat kaksi ylimääräistä viipaletta lauantaimekkaraa lounaalla. Koulukyytejä ei tunnettu. Matkat taitettiin jalan, suksilla tai pyörällä. Extra-energiaa siis tar- vittiin.

Koulukeittola, kouluruokala, kouluravintola

- Nimitykset ovat vaihtuneet samoin kuin suosikkiruokat.
- Hassua kyllä, suosikki- ja inhokkiruokien lista on *kovin* samannäköinen.
- Sitä, mikä maistuu yhdelle, ei toinen voi sietää.

Suosikkiruokia kautta aikojen ovat olleet:

- makaronivelli
- kanaviillockki
- hernekeitto
- kaalilaatikko ja puolukkahillo

Kaikki edellämainitut esimerkit löytyvät myös inhokkilistalta.

Nykyoppilaille varmasti outoja ”inhokkeja” ovat:

- helmiryynivelli
- maksa- ja muut sisäelinruokat
- veriletut
- lusikalla syötävä vesikaakao
- velli, jonka pintaan oli kuivunut nahkamainen kerros

Kaihoten muistellaan esimerkiksi seuraavia

- leivän päälle levitettäviä pieniä sulatejuustokolmioita
- lettuja ja mansikkahilloa
- marjakimaraa ja kinuskikastiketta
- puuroa ja mehukeittoa
- Paikalliset herkut ovat myös jääneet mieleen, esimerkiksi Tampereen suunnalta: mustamakkara

Ruokailu ja pöytätavat

- Ruokarauha ja kohteliaat pöytätavat ovat olleet kansakoulussa erityisen tärkeitä.
- Ruoka piti syödä hiljaisuuden vallitessa. Kiroileminen oli tietenkin ehdottomasti kielletty.

Ruokarukoukset kuuluivat asiaan.

”Siunaa Jeesus ruokamme, ole aina luonamme!” Saatettiin lausua pöydässä yhteen ääneen ennen ruokailun aloittamista.

Itsestään selvää oli, että ruoasta kiitettiin. Tavat vähän vaihtelivat:

”Kiitos Jeesus ruoasta!”

”Kiitos Herra ruoasta, Aamen!”

Tai vähän arkisemmin:

”Ruoka oli hyvää ja sitä oli riittävästi!”

Ruokailun jälkeen niitatiin opettajalle, vaikka keittiöväelle olisi pitänyt!

Lintumetsän koulun oppilaiden mielestä ruokailun päätteeksi

Laitetaan astiat nätisti tiskiinkin ja kiitetään.

"Kiitos, oli hyvää!" tai "Kiitos ruoasta!"

Kiitos myös kaikille kyselyyn vastanneille!

Vastausten perusteella kouluruokailusta kertyi materiaalia vielä toiseenkin päivänavaukseen.

Huomenna meidänkin koulussa tarjotaan kouluruokailun 60-vuotisjuhlalounas.

Juhlavuoden kunniaksi järjestettiin reseptikilpailu, jonka voitti Muhoksen yläkoulun keittiötiimi.

Oman mielipiteesi huomisesta juhla-ateriasta ja muista kouluruokailuun liittyvistä asioista voit jättää kirjallisena palautelaatikkoon, joka on kouluravintola Peiponpesässä.

Rakentavalle palautteelle on aina sijaa, vaikka "tulevaisuudessa kouluruoka voisi olla samaa, mitä nykyäänkin!" Sanoo useampikin tämän koulun oppilas.

Oikein hyvää huomista merkkipäivää kaikille herkullisen kouluruoan kera toivottaa Ruokaraati.

XX

Noin 60 vuotta sitten luotiin kouluruokailun lisäksi toinen suomalainen kesto-
tosuosikki ravitsemaan suomalaisia sieluja.

Sen sanoitti ja sävelsi *Unto Mononen*. Joku jo arvaakin, että kyseessä on tango *Satunmaa*, jonka kuulette seuraavaksi.

Mukavaa päivää kaikille

Lintumetsän koulu

Syysloman jälkeen pidettävä päivänavaus (valmisteilla oleva versio)

*Mikä on
halpaa, hyvää, järkevää,
monipuolista, maittavaa ja tuoksuvaa
terveellistä sekä vaihtelevaa?*

Asiaa kuvataan myös sanoilla:

etuoikeus, tauko, OK

kun vielä mainitaan sanat

jonotus, kiire, meteli, kumiperuna ja nälkä

ei kenellekään liene epäselvää, että puhe on 60-vuotiaasta kouluruoasta.

Juhlavuonna 2008 Suomessa lähes 900 000 lasta ja nuorta saa koulupäivinä maksuttoman aterian.

Meillä kouluruokailu on osa opetusta.

Ruoan ohessa saadaan terveystietoa, ravitsemuskasvatusta ja tietenkin tapakasvatusta. Olet sen varmaan huomannut.

Kouluruokailun merkitys oppilaidemme koulumenestykseen, terveyteen ja hyvinvointiin on kiistaton. Ulkomailla Suomea pidetään kouluruokailun mallimaana, josta käydään varta vasten ottamassa oppia.

Monenlaisia sattumuksia ja tarinoita liittyy kouluruokailuun

– Varsinkin ekaluokkalaisille tulee koulussa vastaan uusia ruokalajeja, joita ei kotona tai päivähoitossa ole tarjottu. Pinaattikeittopäivänä saattaa kouluun lähtö pelottaa.

– Uutta ruokalajia pitää maistella lukuisia kertoja, jotta sen makuun tottuu.

– Muitakin yllätyksiä saattaa ruokailussa sattua:

"Muistan kun ekaluokalla söin keittoa ja näkkileipää, niin minulta irtosi hammas, onneksi tietenkin maitohammas."

– Eräänä hernekeittopäivänä sattui seuraavaa:

"Kolmasluokkalainen poika rakasti hernekeittoa, ja koska sitä riitti, poika sai syödä useamman lautasellisen. Arvaatte, että pojan vatsa täyttyi. Se täyttyi niin kovasti, että poikaparka ei jaksanut enää edes kävellä. Hänen piti jäädä tunniksi ruokalaan. Sen jälkeen pojalle ei tarjottu hernekeittoa toista lautasellista enempää."

"Kerran ala-asteen ruokailussa oli hirveä meteli. Yht'äkkiä ja yllättäen rehtori rai-vostui, ponkaisi pystyyn ja karjaisi niin että ruokasali raikui: Hiljaa!!!"

"Kouluruokalan ovella ei säästetty voimakeinoja kun oven avautumista odotettiin. Paineen kasvaessa miltei räjähdysmäiseksi käytettiin melko rajusti myös kyynärpäitä."

1980-luvulla entistä vauraammat tuulet puhalsivat koulukeittiöihinkin

"Ruokaa oli varattu reilusti, erityisesti suosikkiruokia. Oppilaat innostuivat kilpailemaan, kuka syö eniten. Erään neidin oma ennätys oli 40 lihapullaa ja 30 pinaattilettua!"

Ikimuistoisia ovat oppilaiden mielestä olleet monet jouluateriat.

"Esimerkiksi se kun koko meidän luokka ahtautui syömään saman pöydän ääreen 7-luokalla. Ruoka oli hyvää ja kaikilla iloinen mieli. Oli kiva istua samassa pöydässä koko luokan kanssa, koska yleensä kaikki istuvat tietyllä porukalla ruokailussa."

Eräessä koulussa joulupuuroon piilotetusta mantelista haluttiin eroon vähin äänin, sillä rehtorilla oli tapana tulla mantelin löytäneen oppilaan viereen tokaisemaan: "Sinä se pääset ekana naimisiin!"

Muut merkkipäivä- ja juhla-ateriat ovat myös jääneet mieleen

Tuoreessa muistissa on se, kun Espoo täytti vuosia, niin koulu tarjosi juhlaaterian.

Itsenäisyyspäivän kunniaksi on monesti saatu tavallista juhlavampaa ruokaa. Kynttilät ja sinivalkoiset kukat ja liinat ovat täydentäneet tunnelmaa. Tasakymmenten täytyessä on kouluväki myös pukeutunut parhaimpiinsa.

Tavallisesta arkipäivästä juhlan tekee kouluravintolan tortilla-tarjoilu. Erästä oppilasta lainaten: *"Tortillat ovat ikimuistoisia joka vuosi."*

Meidän koulun omaa perinnettä on 9-luokkalaisten oma aamiainen kevään viimeisellä viikolla.

Kyselyyn vastanneiden mielestä tulevaisuuden kouluruoka voisi olla ...

- ekologisista syistä kasvisruokaa
- vähintään yhtä monipuolista kuin nykyään
- ehkä vähän kansainvälisempää ja vieläkin maukkaampaa, mutta edelleen terveellistä

Lisäksi toivotaan

- että saataisiin jälkiruokia useammin sekä
- mausteita pöytiin

Aikatauluun liittyvä toivomus olisi, että

- pitkä lounastauko, *siesta* saataisiin kaikille
 - Oppilailta ja vanhemmilta tullut palaute Lintumetsän kouluruoasta on ollut Espoolaisittain huippuluokkaa.
 - Asiaa vahvistaa myös se, että oppilaat toivovat ruoan pysyvän samantyyppisenä kuin tähänkin asti. Pieni huoli tulevasta on ilmassa: *"Toivottavasti rahapula ei pääse liikaa vaikuttamaan ruoan laatuun."*

Päivänavauksien kouluruokailuteemaa jatketaan vielä ensi vuoden puolella. Silloin on vuorossa katsaus siihen, millaista on kouluruokailu maailmalla.

Jos teistä jollakulla on tietoa tai kokemuksia kouluruokailusta ulkomailla, niin tulkaa ihmeessä kertomaan tai jättäkää viestiä Erja Koskelaiselle.